

Referat pt. „Przesłanki rozwoju kultu Jana Pawła II w Uzbekistanie” wygłosił fr. Stanisław Kim (Uzbekistan), który opierał się na wynikach badań, jakie przedstawiła prof. dr Nina Diektariewa Nikolajewna z Państwowego Uniwersytetu w Ferganie. Przed wystąpieniem został wyświetlony film o Franciszkanach w Uzbekistanie. Autor referatu podał, iż Kościół w Uzbekistanie rozwija się od lat 90. Kult świętych nadal kojarzy się z kultem jednostki, bądź jest zupełnie nieznaną, a 40,5% ankietowanych w ogóle nie zna tego pojęcia. Jan Paweł II jest znaną postacią w Uzbekistanie i aż 98,5% ankietowanych uważa, że powinien zostać kanonizowany, ale 42% badanych, nie wie, co to by oznaczało. Publikacje papieża nie są znane w Uzbekistanie, gdyż respondenci mieli problemy z podaniem tytułu. Prelegent uważa, że należy odświeżać wiedzę o Janie Pawle II i ukazywać jego drogę do świętości.

Ostatnią prelekcję pt. „Papież guadelupeński. Meksykanie i Jan Paweł II” przygotował prof. dr Luis Mauricio Figueroa Gutiérrez, pracownik naukowy uniwersytetów w Meksyku. Referat odczytał prof. Bar. Autor wspominał o świadkach wiary uznanych za wzory świętości w Meksyku, wśród nich: św. Matce Teresie z Kalkuty, św. Josemarii Escrivie. Jednak wzorem dla mieszkańców Meksyku jest także Jan Paweł II, który odbył tam pięć pielgrzymek. Ludzie obdarzyli go sympatią, gdyż podejmował trudne tematy dotyczące biedy, niesprawiedliwego podziału dóbr. Meksykanie czuli szczególny związek z papieżem, który wydawał im się bliski jako osierocone dziecko, górnik czy biedny student.

Po tej sesji także odbyła się dyskusja, w której uczestniczyli prof. W. Bar i dr W. Jurjowicz.

Na zakończenie sympozjum prof. Bar wyraził wdzięczność prelegentom i uczestnikom. Zachęcił do wsluchania się w homilię, którą wygłosi papież Franciszek podczas kanonizacji Jana Pawła II.

ANNA SŁOWIKOWSKA

PAWEŁ ZAJĄC

Katedra Kościelnego Prawa Publicznego i Konstytucyjnego KUL

III OGÓLNOPOLSKA KONFERENCJA NAUKOWA
PT. „KODEKS PRAWA KANONICZNEGO
W BADANIACH MŁODYCH NAUKOWCÓW”
LUBLIN, 7 CZERWCA 2014 R.

Dnia 7 czerwca 2014 r. w Collegium Iuridicum Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II odbyła się III Ogólnopolska Konferencja Naukowa pt. „Kodeks Prawa Kanonicznego w badaniach młodych naukowców”. Jej organizatorami byli: Katedra Koś-

cielnego Prawa Publicznego i Konstytucyjnego KUL, Komisja Prawnicza Oddział Polskiej Akademii Nauk w Lublinie, Stowarzyszenie Absolwentów i Przyjaciół Wydziału Prawa KUL, Stowarzyszenie Kanonistów Polskich, Wydział Nauk Prawnych Towarzystwa Naukowego KUL, Wydział Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie.

Otwarcia konferencji dokonał ks. dr hab. Mirosław Sitarz, prof. KUL – kierownik Katedry Kościelnego Prawa Publicznego i Konstytucyjnego KUL, który – jako pomysłodawca i inicjator tego już cyklicznego wydarzenia – powitał wszystkich współorganizatorów, przewodniczących poszczególnych sesji, prelegentów i gości. Profesor podkreślił, że konferencja ta jest odpowiedzią na zapotrzebowanie młodszych pracowników naukowych i doktorantów. Zaznaczył, że choć jej współorganizatorami jest wiele podmiotów, to jednak główny ciężar przygotowań wzięli na siebie pracownicy i doktoranci KUL: ks. mgr lic. Grzegorz Delmanowicz, ks. mgr lic. Michał Grochowina, ks. dr Paweł Kaleta, mgr lic. Aneta Kociuba, mgr lic. Patrycja Kwiecień, mgr Andrzej Kukulski, mgr lic. Sylwia Maziarczuk, mgr lic. Aneta Piątkowska, mgr lic. Angelika Próchniak, mgr lic. Paweł Rogalski, mgr lic. Agnieszka Romanko, dr Anna Słowikowska, mgr lic. Urszula Wasilewicz, mgr lic. Paweł Zajac.

Słowa powitania do zebranych skierował także ks. prof. dr hab. Józef Krukowski – Prezes SKP, który wyraził radość z racji kontynuowania idei organizacji takiej konferencji. Spostrzegł, że niektórzy spośród prelegentów biorą w niej udział po raz trzeci, zaś inni po raz pierwszy, co świadczy o wzroście zainteresowania problematyką prawa kanonicznego. Wszystkim kanonistom przyświeca wspólny cel, jakim jest poszukiwanie Prawdy, zarówno w rzeczywistości, jak też prawdy o tym, jak powinno być. Wszystko to jest partycypacją w prawie Bożym. Prawda jest wspólną wartością i znajduje się ponad wszelkimi podziałami.

Z kolei ks. prof. dr hab. Augustyn Eckmann – Prezes TN KUL podzielił się ze wszystkimi radością, że może uczestniczyć w tej konferencji. Zauważył, że prawo jest mu bliskie, zwłaszcza kościelne prawo publiczne i konstytucyjne, ponieważ ma ono wymiar humanistyczny oraz opiera się na prawie rzymskim (*lex Romana*), prawie kościelnym (*ius ecclesiasticum*), filozofii greckiej (*philosophia graeca*) i miłości chrześcijańskiej (*caritas christiana*). Prawo publiczne i konstytucyjne dotyczy tych trzech czynników: prawa, filozofii i miłości, które łączą się z naszą kulturą – kulturą humanistyczną, ponieważ ona wszędzie potrafi dostrzec człowieka. Prof. Eckmann życzył także, aby wszyscy realizowali to, o czym mówili starożytni: *in necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus caritas* (w rzeczach koniecznych – jedność, w rzeczach wątpliwych – dowolność, a we wszystkich i we wszystkim – miłość).

Następnie głos zabrał ks. dr hab. Krzysztof Burczak, prof. KUL – Prodziekan Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL. Swoje przemówienie rozpoczął od słów: *Scientiae radices amarae, fructus dulces* (korzenie wiedzy są gorzkie, owoce natomiast słodkie). Podkreślił, że kierunki nauki, jakie aktualnie obserwujemy, zmiernają do konsolidacji środowisk naukowych, a najbardziej cenione projekty to te, w których udział biorą osoby z różnych ośrodków naukowych, zwłaszcza zaś międzynarodowych. Cieszy

to, że wspólnie chcemy tworzyć nową jakość. Natomiast KUL jest tym ośrodkiem, który nie tylko kształci, ale także kształtuje – zintegrowaną sylwetkę dobrego człowieka i dobrego naukowca.

Konferencja składała się z trzynastu sesji (jednej wspólnej i dwunastu odbywających się równolegle). W 20-minutowych referatach wynikami swoich dotychczasowych badań naukowych podzieliło się czterdziestu sześciu prelegentów z siedmiu ośrodków naukowych, w tym trzech zagranicznych, tj. Uniwersytetu Palackiego w Ołomuńcu (Republika Czeska), Uniwersytetu Katolickiego w Ružomberku (Republika Słowacka) i Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych oraz pięciu ośrodków w Polsce: KUL, UKSW, Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie, Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie i Uniwersytetu Łódzkiego. Każdą sesję ubogacała 15-minutowa twórcza dyskusja z udziałem prelegentów, przewodniczących poszczególnych sesji, zaproszonych gości i innych uczestników konferencji. W przerwach organizatorzy zapewnili poczęstunek, a po sesji III obiad w *Mensa Academica*.

O pokierowanie pierwszą sesją poproszony został prof. J. Krukowski. W sesji tej wygłoszone zostały dwa referaty. Jako pierwsza wystąpiła dr Monika Menke (Uniwersytet Palackiego w Ołomuńcu), przedstawiając referat pt. „Nowy model relacji między Kościołem a państwem w Republice Czeskiej po wyrównaniu majątkowym”. Prelegentka wyjaśniła, że do 2012 r. upoważnione do wykonywania specjalnych uprawnień Kościoły i związki wyznaniowe w Republice Czeskiej były dotowane przez państwo, które zapewniało finanse przeznaczone na pensje dla duchownych, ubezpieczenie, wydatki bieżące, sprawowanie kultu oraz na remont budynków kościelnych. Jednakże taki system finansowania powodował zależność Kościołów od państwa. Aktualnie w Czechach obowiązuje nowy model, dzięki któremu Kościoły zyskały możliwość znalezienia sposobów samofinansowania w ramach stopniowego zmniejszenia bezpośredniego wsparcia ze strony państwa.

Drugi referat wygłosiła dr A. Słowikowska (KUL). W wystąpieniu pt. „Regulacje prawne dotyczące sprawowania Eucharystii przez kapłana uzależnionego od alkoholu” przedstawiła definicję moszczu winnego, określając go jako świeży sok winny lub także sok przechowywany, w którym za pomocą naturalnych metod został zatrzymany proces fermentacji. Wskazała przy tym, że do ważności materii eucharystycznej w moszczu winnym wymagana jest minimalna ilość alkoholu. Ponadto A. Słowikowska przeanalizowała akty normatywne wydane przez Kongregację Nauki Wiary w 1995 r. i 2003 r. określające badane zagadnienie oraz porównała je z obowiązującymi w Polsce przepisami Konferencji Episkopatu Polski, wskazując zachodzące rozbieżności w sposobie przyjmowania Komunii św. przez kapłana uzależnionego od alkoholu.

Sesji II A przewodniczył ks. dr hab. Arkadiusz Domasz, prof. UKSW. Wygłoszonych w niej zostało pięć referatów. Jako pierwszy głos zabrał postulator rzymski – ks. dr Krzysztof Białowas, który omówił „Kompetencje Kongregacji ds. Kanonizacyjnych”. Zaznaczył, że Kongregacja służy pomocą Ojcu Świętemu w wykonywaniu funkcji Najwyższego Pasterza oraz działa w jego imieniu. Zasadniczym jej zadaniem jest postępowanie kanonizacyjne, które ma na celu wykazać i udowodnić świętość niektórych członków Kościoła. Ks. Białowas przedstawił także zatwierdzony 1 stycznia 2014 r. przez pa-

pieża Franciszka cennik procesów rzymskich. Po przeanalizowaniu tego dokumentu podsumował koszty procesu kanonizacyjnego i stwierdził, że sam proces rzymski kosztuje ok. 22 000 euro, a koszty całego postępowania kanonizacyjnego, tj. na etapie diecezjalnym oraz rzymskim mogą wynieść nawet ok. 50 000-60 000 euro.

„Uprawnienia władz państwowych dotyczące nominacji biskupów we Francji” stanowiły przedmiot rozważań mgr lic. U. Wasilewicz (KUL). Prelegentka zauważyła, że Francja jest jedynym krajem, w którym – mimo konstytucyjnej zasady świeckości państwa – prezydent ma prawo nominacji arcybiskupa Strasburga i biskupa Metz. W pozostałych wypadkach, przed nominacją na urząd biskupa Sekretarz Stanu Stolicy Apostolskiej zobowiązany jest przedstawić ambasadorowi Francji nazwisko kandydata, zaś przedstawiciel dyplomatyczny przekazuje je władzom państwowym, które ustosunkowują się do zgłoszonej propozycji. W sytuacji, kiedy rząd Francji wyrazi szczególny opór względem konkretnego kandydata Stolica Święta przedstawia innego. U. Wasilewicz wyjaśniła jednak, że Stolica Apostolska nie jest zobowiązana do dokonania takiej zmiany, ale czyni to raczej ze względów moralnych, ponieważ zależy jej na tym, aby biskupi, jako przedstawiciele Kościoła, cieszyli się przychylnością państwa.

Ks. mgr lic. G. Delmanowicz (KUL) wygłosił referat pt. „Prawa i obowiązki biskupów ustępujących z urzędu według dyrektorium Kongregacji ds. Biskupów *Il vescovo emerito*”. Podstawę źródłową prelekcji ks. Delmanowicza stanowiły przepisy zawarte w KPK/83, w dyrektorium o pasterskiej posłudze biskupów *Apostolorum successores* z 2004 r. oraz regulacje odnoszące się do biskupów emerytów, wydane przez Stolicę Apostolską w 2008 r. Prelegent rozpoczął wystąpienie od przedstawienia pojęcia „biskup emeryt” i wskazania jego statusu prawnego wśród duchowieństwa. Ponadto szczegółowo omówił prawa przysługujące biskupowi przechodzącemu na emeryturę. Analizie poddał także jego uprawnienia i obowiązki względem Kościoła partykularnego oraz Kościoła powszechnego.

Pani mgr lic. P. Kwiecień (KUL) wygłosiła referat pt. „Moderator kurii w Kodeksie Prawa Kanonicznego i partykularnym prawie polskim”, w którym na podstawie analizy prawa powszechnego oraz prawodawstwa poszczególnych Kościołów partykularnych w Polsce omówiła urząd moderatora kurii oraz kompetencje, jakie posiada w kurii diecezjalnej. Moderatorem jest kapłan wyznaczony w sposób swobodny przez biskupa diecezjalnego. Jego zadaniem jest koordynowanie pod władzą biskupa rozpatrywanych w kurii spraw i czuwanie nad tym, by inni pracownicy kurii właściwie wypełniali powierzone im zadania. Jak zauważyła Autorka, KPK/83 pozostawia dużą swobodę prawodawcy partykularnemu przy doprecyzowaniu zadań, jakie może wykonywać moderator kurii.

Ostatni referat w tej sesji pt. „Tworzenie parafii personalnych dla migrantów” zaprezentowała mgr Agata Tarnacka (UKSW). Prelegentka podkreśliła znaczenie problematyki oraz troski Kościoła o migrantów. Zaznaczyła, że prowadzone względem nich duszpasterstwo ma być dostosowane do potrzeb poszczególnej grupy migrantów i zarazem równie skuteczne, jak realizacja duszpasterstwa w diecezjach. Wyjaśniła także, że forma opieki nad migrantami nie jest nowa, ponieważ już w Rzymie od VIII w. tworzone były instytucje zajmujące się pielgrzymami, którzy z terenów zaalpejskich przybywali do Wieczne-

go Miasta w celu uczczenia grobów apostołskich. Regulacje prawne dotyczące migrantów zawierał także KPK/17, który odnosił się również do parafii personalnych dla wiernych innych narodowości i języków. Sobór Watykański II w dekrecie *Christus Dominus*, wyraził troskę o tych wiernych, co także znalazło odzwierciedlenie w KPK/83. Aktualnie kwestię migrantów uszczegółowiła Papieska Rada ds. Duszpasterstwa Migrantów i Podróżujących w instrukcji *Erga migrantes caritas Christi* z 2004 r., w której wymienione zostały struktury duszpasterskie dla migrantów: parafie personalne, etniczne i językowe. Ponadto troska Kościoła o migrantów powinna prowadzić do nowej ewangelizacji.

Na sesję II B, której przewodniczył ks. dr hab. Mieczysław Różański, prof. UWM składało się pięć referatów. Sesję tę zainaugurowało wystąpienie mgr Moniki Krzywkowskiej, która wygłosiła referat pt. „Dokumenty wymagane w ramach bezpośredniego przygotowania do małżeństwa”. Zgodnie z instrukcją Konferencji Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele katolickim, wyróżnić należy trzy etapy przygotowania do zawarcia sakramentu małżeństwa: przygotowanie dalsze, mające miejsce już w okresie dzieciństwa w ramach wychowania religijnego oraz katechezy, przygotowanie bliższe zachodzące w okresie narzeczeństwa, a objawiające się poprzez katechezy przedmałżeńskie oraz przygotowanie bezpośrednie, czyli katecheza przedślubna. Podczas tego etapu nupturienci obowiązani są do przedstawienia dokumentów, na podstawie których będzie im udzielony sakrament. Do dokumentów tych należą: 1) metryka chrztu stwierdzająca fakt chrztu i stan wolny nupturienta; 2) świadectwo bierzmowania; 3) świadectwo zgody małżonka w przypadku wdów i wdowców; 4) wyrok sądu kościelnego stwierdzający nieważność małżeństwa; 5) odpis reskryptu udzielającego dyspensy od małżeństwa zawartego a niedopełnionego lub pismo biskupa powiadamiające o reskrypcie; jeśli zachodzi taka potrzeba, należy przedstawić dyspensę od ogłoszenia zapowiedzi oraz od przeszkód małżeńskich, gdyby została udzielona.

Kolejne wystąpienie pt. „Niezdolność do podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich – absolutna czy relatywna?” przygotował mgr lic. Michał Pełka (UŁ). Autor skupił uwagę na określeniu przymiotów, jakie muszą charakteryzować niezdolność do podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich z przyczyn natury psychicznej. W nomenklaturze kanonicznej wymienia się cztery przymioty charakteryzujące niezdolność (*incapacitas*) przy orzekaniu o nieważności małżeństwa: ciężkość (*gravis*), uprzedniość (*antecedens*), trwałość (*perpetua*) oraz absolutność (*absoluta*). W wypadku orzekania nieważności małżeństwa z tytułu zawartego w kan. 1095, 3° KPK/83 istnieje spór, czy wystarczy jedynie udowodnić niezdolność relatywną, czy występująca niezdolność powinna być absolutna. Autor w swoich rozważaniach, opartych na analizie wyroków rotalnych, skłania się ku stwierdzeniu, iż niezdolność, o której w kan. 1095, 3°, musi mieć charakter absolutny.

Mgr lic. A. Próchniak (KUL) w referacie pt. „Podstawy prawne istnienia postulatu zakonnego” przedstawiła historię instytucji postulatu wraz z ukazaniem przepisów prawnych normujących to zagadnienie. Postulat, stanowiący pierwszy etap na drodze formacji zakonnej, jest czasem, w którym kandydat zapoznaje się ze specyfiką danego instytutu i jego celami. Autorka zauważyła, że instytucja ta odgrywa niezwykle ważną rolę, gdyż

dzięki niej młodzi ludzie, decydujący się na poświęcenie swojego życia Bogu, mogą rozemnieć się w swoim powołaniu.

Mgr Aleksandra Czapnik-Leśniewska (UKSW) przeanalizowała „Przyczyny separacji w kanonicznym porządku prawnym”. Na wstępie określiła pojęcie separacji, wskazując, że należy przez nią rozumieć uchylenie wspólnoty małżeńskiej oraz zawieszenie obowiązków, takiego jak pożycie intymne, pojmowane jako prawo do miłości oraz prawo do stosunków seksualnych skierowanych na poczęcie potomstwa. Dookreśliła, że następstwem separacji nie jest zerwanie węzła małżeńskiego, ponieważ małżonkowie nie mogą wstąpić w nowy związek małżeński. Przyczyny separacji omówiła w kontekście rodzajów separacji – trwałej i czasowej. Wskazała przy tym, że jedyną przesłanką umożliwiającą wprowadzenie pierwszego rodzaju rozłączenia jest cudzołóstwo. Przy drugim natomiast scharakteryzowała następujące przyczyny: narażenie współmałżonka lub potomstwa na poważne niebezpieczeństwo duchowe lub fizyczne oraz takie zachowanie, które czyni wspólne życie stron niezwykle ciężkim.

Z kolei mgr Paweł Stasiuk (UKSW) przedmiotem referatu uczynił „Uważnienie w związku według Kodeksu Prawa Kanonicznego”. Samą instytucję uważnienia określił jako konwalidację związku małżeńskiego bez ponawiania zgody małżeńskiej, dokonywaną przez kompetentną władzę kościelną. Prelegent wskazał na ważność konsensu małżeńskiego jako wymogu zastosowania uważnienia. Następnie wyjaśnił aplikację uważnienia w sytuacji przeszkody małżeńskiej oraz braku formy. Podał także przyczyny, dla których dokonuje się konwalidacji małżeństwa, oraz omówił kwestie związane z niemożliwością jej dokonania. Odnosząc się do podmiotów władzy, które swoim autorytetem mogą uważnić małżeństwo, stwierdził, że kompetentna w tym zakresie jest Stolica Apostolska w przypadku zawarcia związku obciążonego przeszkodą, od której wyłącznie ona może dyspensować oraz w przypadku wystąpienia przeszkody wynikającej z prawa Bożego, która już ustała. W innych przypadkach kompetentny w tej materii jest biskup diecezjalny.

Sesja II C odbyła się pod przewodnictwem ks. dr. hab. Ambrożego Skorupy, prof. KUL. Jako pierwszy referat pt. „Wynagrodzenie duchownych w Republice Słowackiej” zaprezentował ks. dr. Józef Marčín (Uniwersytet Katolicki w Ružomberku), który w swoim wystąpieniu przybliżył przepisy prawne dotyczące wynagradzania duchownych wraz z ukazaniem instytucji i osób odpowiedzialnych za ich zabezpieczenie finansowe na Słowacji. Aktualnie, na mocy ustawy o gospodarczym zabezpieczeniu Kościołów i związków wyznaniowych przez państwo, osoby duchowne wszystkich zarejestrowanych związków wyznaniowych opłacane są przez państwo. Jednak jak podkreślił Autor, system ten dyskryminuje większe Kościoły, poprzez nierówne dotacje na jednego członka Kościoła. Problemem jest również brak jednoznacznego uregulowania kwestii majątkowych w prawie konstytucyjnym Słowacji.

Mgr Ewa Podbielska w wystąpieniu pt. „Troska Kościoła o strony w procesie o stwierdzenie nieważności małżeństwa” przeanalizowała regulacje prawne odnoszące się do zagwarantowanego stronom prawa do obrony. Uprawnienie to scharakteryzowała w oparciu o analizę poszczególnych części procesu małżeńskiego. Wykazała przy tym, że prawo kanoniczne gwarantuje stronom prawo do obrony. W szczególności ukazała to prawo na eta-

pie fazy wstępnej procesu, podczas powiadamiania stron o aktach procesowych, a także analizując udział stron i adwokata w procesie. E. Podbielska odniosła się także do sędziów, którzy orzekają w sądzie biskupim. Podkreśliła ich odpowiedzialność za wydawane wyroki i stwierdziła, że w poszukiwaniu prawdy w procesie mają być oni sprawiedliwymi sędziami i dobrymi pasterzami.

Pani mgr lic. Magdalena Bartoszek (KUL) zaprezentowała referat pt. „*Nova causae propositio* w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r. i instrukcji *Dignitas connubii*”. Instytucja ta opisana w kan. 1644 § 1 KPK/83 oraz w rozdziale III, zawartym w tytule XII instrukcji *Dignitas connubii*, jest jednym ze sposobów podważenia wyroku. Ma ona zastosowanie w sytuacji, w której zapadną już dwa zgodne wyroki w sprawach dotyczących stanu osób, i gdy spełnione są dwa wymogi: wniesienie odwołania do trzeciej lub następnej instancji oraz przedstawienie w terminie 30 dni od wniesienia zaskarżenia nowych i poważnych dowodów lub argumentów przemawiających za niesprawiedliwością dotychczasowego wyroku. Prelegentka zwróciła uwagę, że w regulacjach zawartych w KPK/83 i *Dignitas connubii* występuje różnica w kwestii możliwości zawieszenia wykonania zgodnego podwójnego wyroku, który jest zaskarżany. KPK/83 stanowi, że odwołanie się do nowego sądu nie zawiesza wykonania wyroku, chyba że ustawa zastrzega inaczej bądź tak nakaże sąd apelacyjny (kan. 1644 § 2). Natomiast przepisy *Dignitas connubii* doprecyzowują, iż sąd apelacyjny może zawiesić wykonanie wyroku, jeśli prośba o nowe wniesienie sprawy jest poważnie umotywowana albo jeśli z wykonania wyroku może powstać szkoda nie do naprawienia (art. 294).

„Kryteria oceny dowodów w procesach o nieważność małżeństwa” stanowiły przedmiot rozważań ks. dr. Wojciecha Witkowskiego (KUL), który na wstępie podkreślił, że w każdym procesie istotną rolę odgrywają dowody oraz ich ocena. W wypadku kościelnego prawa procesowego występują dwa porządki oceny środków dowodowych: system oceny legalnej i system swobodnej oceny dowodów. Jednak poza nimi należy również mieć na uwadze inne metody weryfikacji środków dowodowych, do których prelegent zaliczył: 1) ocenę użyteczności dowodu; 2) godziwość przedkładanych dowodów; 3) domniemania prawne; 4) kryteria formalne. Autor zaznaczył, że przedstawiony katalog nie jest zamknięty, a jedynie przytoczone zostały podstawowe i zarazem mające oparcie w kościelnych normach procesowych sposoby weryfikacji dowodów w procesach małżeńskich.

Sesji III A przewodniczył ks. dr hab. Stanisław Dubiel, prof. KUL. Jako pierwszy wystąpił ks. dr P. Kaleta (KUL), który wygłosił referat pt. „Alienacja a akty nadzwyczajnego zarządzania”. Prelegent zauważył, że różnice między aktami nadzwyczajnego zarządzania a alienacją można dostrzec już na etapie analizy pojęć. Z doktryny należy wnioskować, że alienacja jest przeniesieniem prawa własności z jednego podmiotu na drugi. Wyróżnia się także dwa rodzaje alienacji: w sensie ścisłym, gdzie alienacją jest każdy akt prawny, na mocy którego prawo własności przechodzi z jednego podmiotu na drugi, czy to tytułem darmowym czy obciążającym, oraz *sensu largo*, w którym alienację stanowi jakikolwiek akt prawny, mocą którego majątek kościelny może ulec pogorszeniu. Z kolei akt nadzwyczajnego zarządzania jest pojęciem nowym, związanym z zachowaniem prawa własności majątku i z podniesieniem jego wydajności. Porównując te dwa akty, P. Kaleta

wskazał różnice między nimi w następujących obszarach: 1) cel; 2) terminologia; 3) sposób wykonywania.

Jako drugi głos zabrał mgr Piotr Feczko (UPJPII) z tematem „Organ i urząd w prawie administracyjnym oraz w prawie kanonicznym”. W komparatystycznym referacie, w którym analizował dwa porządki prawne – świecki i kościelny – zaznaczył, że zarówno w jednym, jak i w drugim inne są cele, metody i naczelne zasady. Podkreślił przy tym jednak, że prawo kanoniczne zajmuje istotne miejsce w kulturze prawnej Europy, ale jednocześnie „skazane jest” na korzystanie z prawa świeckiego. Odnosząc się bezpośrednio do tematu swojego przedłożenia, zauważył, że termin „organ” związany jest z instytucją osoby prawnej, ponieważ gdy nie ma osoby prawnej – nie można mówić o organie. Wyjaśnił, że organ administracyjny jest całością integralnie ze sobą połączonych elementów i musi być zdolny do działania w sferze społecznej użyteczności. Natomiast urząd stanowi najmniejszą jednostkę administracyjną, która w odróżnieniu od organu wyposażona jest w zdolność prawną.

Następnie głos zabrała mgr Monika Grzyb (KUL), która przedstawiła referat pt. „Wiek jako czynnik specyfikujący pozycję religijną osoby fizycznej w judaizmie i Kościele katolickim”. Prelegentka omówiła problematykę związaną z osiągnięciem pełnoletniości religijnej w prawie Kościoła łacińskiego oraz prawie żydowskim. KPK/83 na określenie pozycji osoby fizycznej w Kościele posługuje się trzema pojęciami: 1) dziecko, za które uważa się osobę, która nie ukończyła siódmego roku życia, a co za tym idzie domniemywa się, że nie posiada używania rozumu; 2) małoletniego, czyli osobę, która nie ukończyła osiemnastego roku życia i posiada używanie rozumu; 3) pełnoletniego – osobę, która ukończyła osiemnasty rok życia. W prawie żydowskim moment osiągnięcia dorosłości religijnej jest związany z żydowską uroczystością bar micwy czy też bat micwy. Bar micwa dotyczy chłopców i ma miejsce w momencie ukończenia przez nich trzynastego roku życia i jednego dnia. W przypadku dziewcząt momentem wyjścia z wieku dziecięcego jest bat micwa, która przypada na pierwszy dzień po ukończeniu przez nie dwunastego roku życia. Po przekroczeniu tego wieku, daną osobę uznaje się za pełnoletnią.

Sesja III B, której przewodniczył ks. prof. dr hab. Stanisław Paździór (KUL), rozpoczęła się od wystąpienia dr Justyny Krzywkowskiej (UWM) pt. „Skarga powodowa o nieważność małżeństwa – wymogi materialne i formalne”. Prelegentka przybliżyła i ukazała wymogi, jakie powinna spełniać skarga o stwierdzenie nieważności małżeństwa. Temat ten, jak podkreśliła, jest istotny ze względu na fakt, że prawidłowo sporządzone i uzasadnione pismo jest niezbędnym warunkiem dla wytoczenia powództwa. W celu szerszego spojrzenia na temat Autorka w pierwszej kolejności przedstawiła zagadnienia związane z kanonicznym procesem o nieważność małżeństwa, a mianowicie: podmioty uprawnione do wniesienia skargi oraz kompetencje sądów w tych sprawach. Elementy odnoszące się do formy skargi powodowej zawarte zostały w kan. 1502-1504 KPK/83. Należą do nich: 1) określenie sądu, do którego wnoszona jest skarga; 2) sprecyzowanie czego się żąda i od kogo; 3) wykazanie, na jakim uprawnieniu, czyli tytule prawnym opiera się swoją prośbę wraz z przedstawieniem faktów i środków dowodowych, przy pomocy których zamierza się udowodnić istnienie wskazanego tytułu nieważności; 4) zawarcie ad-

resu do korespondencji strony pozwanej; 5) podpis powoda bądź pełnomocnika wraz z umieszczeniem daty sporządzenia pisma.

Kolejny referat pt. „Pojęcie wiernych chrześcijan w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r.” zaprezentowała mgr Agnieszka Zalewska (UKSW). W wystąpieniu analizie poddała kan. 204 KPK/83, wyjaśniając jego poszczególne elementy. Wskazała, że przepis ten zawiera definicje dwóch fundamentalnych dla konstytucji Kościoła pojęć, mających zastosowanie w całym Kodeksie, tj. pojęcia wiernych chrześcijan oraz pojęcia Kościoła jako społeczności. W referacie dokonała także wykładni terminu *christifideles*, jakim prawodawca posłużył się do zdefiniowania wiernych. Prelegentka odniosła się do elementu konstytutywnego dla przedstawianej materii. Poruszyła mianowicie zagadnienie chrztu świętego jako sakramentu, na mocy którego człowiek zostaje włączony do Kościoła. Podjęty temat omówiła także w kontekście zasady równości wszystkich wiernych w Kościele.

Mgr lic. Maria Van Scott (KUL) przedstawiła referat pt. „Status prawny osoby konsekrowanej w nauczaniu Jana Pawła II”. Poruszyła w nim tematykę związaną z powołaniem do życia konsekrowanego. Jak zauważyła, stan konsekrowany w KPK/83 nie został uznany jako oddzielna droga powołania wiernych, w przeciwieństwie do stanu duchownego i świeckiego, gdyż – zgodnie z wolą prawodawcy – do stanu tego przynależć mogą zarówno duchowni, jak i świeccy. Autorka, opierając się na dokumentach promulgowanych przez Jana Pawła II, omówiła formy życia konsekrowanego oraz ewolucję myśli związanej ze statusem tego stanu w Kościele katolickim.

Ks. prof. M. Sitarz wspólnie z prof. dr. hab. Janem Glińskim – Wiceprezesem Oddziału PAN w Lublinie, poprowadzili sesję III C. Pierwsze wystąpienie pt. „Źródła współczesnej teologii prawa kanonicznego według Klausa Mörsdorfa i szkoły monachijskiej” zaprezentował ks. dr Adam Kaczor (KUL). Autor zauważył, że Mörsdorf nie wypracował teologicznej koncepcji prawa, którą można by odnieść do prawa kanonicznego, ale jego zasługą było twierdzenie, na podstawie którego uzasadnienie prawa kościelnego musi mieć za punkt wyjścia samorozumienie Kościoła oraz że prawo kanoniczne jest wiedzą teologiczną rozwijaną metodą prawną. W ten sposób nauczanie Mörsdorfa stanowi opozycję do tzw. zarzutu Rudolfa Sohna. Poglądy samego Mörsdorfa były następnie rozwijane i uzupełniane przez członków tzw. szkoły monachijskiej, której najwybitniejszymi przedstawicielami są: Eugenio Corecco, Winfried Aymans, Antonio Maria Rouco Varela i Remigiusz Sobański.

Kolejne wystąpienie pt. „Autonomia wiernych chrześcijan w stowarzyszeniach prywatnych według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.” wygłosiła mgr lic. S. Maziarczuk (KUL). Wyjaśniła, że w Kościele można wyróżnić dwa zasadnicze typy stowarzyszeń wiernych świeckich – prywatne oraz publiczne. Stowarzyszenia prywatne, powstające z inicjatywy wiernych, ze względu na swoją specyfikę, wyposażone zostały przez prawodawcę w autonomię objawiającą się w sposobie zarządzania i kierowania stowarzyszeniem. Autorka, po przedstawieniu definicji autonomii, skupiła się na wyliczeniu przejawów autonomii w stowarzyszeniach prywatnych, do których zaliczyć należy następujące możliwości: 1) kierowanie i zarządzanie stowarzyszeniem przez wiernych, zgodnie z postanowieniami statutów, które są stanowione przez wiernych; 2) wybieranie modera-

tora i innych osób sprawujących funkcje kierownicze w stowarzyszeniu; 3) zarządzanie w wolny sposób posiadanymi dobrami, jednak pod zwierzchnictwem władzy kościelnej.

Mgr lic. A. Romanko (KUL) przedstawiła referat pt. „Podstawy teologiczno-prawne mediacji w prawie kanonicznym”. Przed szczegółową analizą podstaw mediacji zdefiniowała samo jej pojęcie. Stwierdziła, że mediacja stanowi pozasądowy sposób rozwiązania sporu przy pomocy bezstronnej osoby trzeciej – mediatora, który nie wskazuje konkretnego rozwiązania, ale zachęca strony do dialogu i doprowadza je do porozumienia. Teologiczne podstawy tego sposobu rozwiązywania sporu oparła o zawarty na kartach Ewangelii według św. Mateusza nakaz Chrystusa zwany braterskim upomnieniem. Zaznaczyła, że podstawy te należy rozpatrywać w kontekście miłości chrześcijańskiej, sprawiedliwości i prawdy. Z kolei podstawy prawne mediacji wskazała, dokonując analizy przepisów KPK/83. Wyjaśniła, że realizację postulatów wprowadzenia środków pojednawczych, mających na celu zapobieżenie powstaniu sporu administracyjnego, prawodawca zamieścił w kan. 1733-1734. Zgodnie z dyspozycją zawartą w każdej z tych norm, można poprosić autora aktu administracyjnego o ponowne rozpatrzenie sprawy i zwrócić się do mediatora lub rady mediacyjnej.

Moderatorem sesji IV A był o. dr hab. Wiesław Bar, prof. KUL. Referat pt. „Kompetencje biskupa diecezjalnego dotyczące sakramentaliów” wygłosił ks. dr Maciej Staszak (KUL). Autor skupił się na zagadnieniach związanych z posługą biskupa będącego moderatorem, głównym szafarzem oraz promotorem liturgii, w odniesieniu do sakramentaliów. Jak podkreślił prelegent, biskup odpowiedzialny jest za czuwanie, aby sakramentalia były udzielane zgodnie z właściwymi rytami i przepisami liturgicznymi, a także za troskę o to, aby wierni mogli w sposób zrozumiały i świadomy w nich uczestniczyć. Do kompetencji biskupa diecezjalnego w materii sakramentaliów zaliczyć należy ponadto: czuwanie, troska, kierowanie, korygowanie, a także – jeśli zajdzie potrzeba – upominanie, aby przez prawidłowo sprawowane sakramentalia Kościół wzrastał w prawdzie i świętości.

Następnie prelekcję pt. „Rodzice chrzestni w Kodeksach Jana Pawła II” wygłosił ks. Krzysztof Cípior (KUL). Autor skupił się na zagadnieniach związanych z rolą, zadaniami oraz wyznaczeniem rodziców chrzestnych w prawie Kościoła łacińskiego i katolickich Kościołów wschodnich. Chrzestni występują wraz z rodzicami dziecka jako przedstawiciele rodziny oraz wspólnoty Kościoła, podejmując przy tym zobowiązanie niesienia pomocy dziecku w poznawaniu i wyznawaniu wiary. Prelegent zauważył, że istotną różnicą między KPK/83 a KKKW jest rozróżnienie wymogów stawianych kandydatom na chrzestnych do ważności i do godziwości spełnianej przez nich funkcji. W KPK/83 zrezygnowano z takiego podziału, a w KKKW prawodawca wyróżnił wymogi do ważności podjęcia zadania chrzestnego, odróżniając je od wymogów jedynie do godziwości. Takie rozróżnienie wynika z faktu, iż w dyscyplinie Kościołów wschodnich utrzymano w prawie małżeńskim przeszkodę pokrewieństwa duchowego, która dotyczy rodziców chrzestnych.

Następnie mgr lic. P. Zając rozważał temat „Funkcja nadzwyczajnego szafarza Komunii Świętej”, w którym przeanalizował przepisy prawne dotyczące upoważniania wierznych świeckich do wykonywania zadania nadzwyczajnego szafarza Komunii św. (kan.

910 § 2 w zw. z kan. 230 § 3). Autor w pierwszej kolejności skupił uwagę na wyjaśnieniu pojęcia *officium supplere*, użytego w kan. 230 § 3 w stosunku do świeckich nadzwyczajnych szafarzy Komunii św., które błędnie tłumaczone jest jako posługa. Prelegent zwrócił również uwagę, że użycie sformułowania „funkcja” w kontekście nadzwyczajnych szafarzy Komunii św., może powodować niejasności, gdyż z natury swojej funkcja związana jest z wykonywaniem urzędu, o którym w przypadku nadzwyczajnych szafarzy nie można mówić. Postulował także, aby na określenie natury zastępczego obowiązku szafarzy, używać pojęcia „zadanie”. W wystąpieniu omówił również nadużycia, jakie Stolica Apostolska zauważyła w aspekcie rozdzielania Komunii św. przez nadzwyczajnych szafarzy oraz kompetencje, jakie prawo powszechnie im przyznaje.

Kolejny referat zaprezentował ks. mgr Piotr Szczygielski (UPJPII). W prelekcji pt. „Świadek bierzmowania według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.” podkreślił, że świadek ten jest powoływany, aby był pomocnikiem dla osoby przystępującej do bierzmowania w realizowaniu zadań związanych z przyjętym sakramentem. Potwierdzone to zostało zarówno w *Ordo confirmationis*, jak i w KPK/83. Wybór świadka nie powinien jednak dokonywać się samowolnie, dlatego prawodawca zaleca, aby funkcję tę pełnił ktoś z rodziców chrzestnych. Niekiedy zdarza się, że świadkiem bierzmowania zostaje ojciec lub matka bierzmowanego. Przepisy liturgiczne wskazują, że rodzice mogą przedstawić swoje dziecko do bierzmowania, ale przedstawienie nie jest tym samym, co bycie świadkiem. W Polsce wyraźny zakaz bycia świadkiem bierzmowania dla rodziców kandydata wprowadzony został w archidiecezji łódzkiej oraz diecezji ełckiej.

Sesji IV B przewodniczył ks. prof. A. Domasz. Jako pierwsza referat „Osobowość starcza przyczyną niezdolności osoby do zawarcia małżeństwa” wygłosiła A. Piątkowska (KUL). Podkreśliła, że obecnie zauważyć można znaczący wzrost liczby zawieranych małżeństw przez osoby w podeszłym wieku. Taka sytuacja ma swoje konsekwencje prawne, gdyż osiągnięcie wieku starczego niekiedy związane jest z występowaniem zaburzeń psychicznych, co może przełożyć się na nieważność zawieranego małżeństwa. Autorka wymieniła następujący katalog zaburzeń związanych z okresem starczym: 1) depresja; 2) otępienie (demencja); 3) zespoły urojeniowe; 4) inne zaburzenia, jak mania czy nerwica. Wystąpienie tych zaburzeń może mieć zasadniczy wpływ na określenie niezdolności osoby do zawarcia małżeństwa i podjęcia istotnych obowiązków wynikających z jego natury.

Mgr lic. Katarzyna Suplewska (KUL), opracowując temat pt. „Sposób życia osób konsekrowanych według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.” wskazała, że ze względu na specyfikę życia zakonnego oraz podjętą profesję rad ewangelicznych, styl życia osób zakonnych różni się od życia innych członków Kościoła. Wynika to w głównej mierze z charakteru życia zakonnego, które opiera się na życiu wspólnotowym i w odosobnieniu od świata. Jednak życie zakonne może różnić się w poszczególnych instytutach, co uzależnione jest m.in. od charakteru danego instytutu (np. kontemplacyjny czy też apostołski).

Mgr lic. P. Rogalski (KUL) omówił „Kompetencje brata zakonnego w domu instytutu”. Zaznaczył, że pełny status prawny w instytucie brat zakonny nabywa z chwilą złożenia

nia ważnej profesji zakonnej. Ponadto wszyscy członkowie instytutu powinni należeć do konkretnego domu zakonnego, który – stanowiąc braterską wspólnotę osób, złączonych trzema więzami: duchowymi, apostołskimi i prawnymi, pod władzą kompetentnego przełożonego – jest najmniejszą, podstawową jednostką każdego instytutu zakonnego. Zdaniem Autora, brat zakonny może sprawować w instytucie różne funkcje, w zależności od potrzeb poszczególnych domów. W domu instytutu sprowadzają się one głównie do dbania o porządek w klasztorze i terenie przyległym.

Referat pt. „Posługa władzy w instytutach świeckich” zaprezentował ks. mgr lic. Dariusz Mikołajczyk (KUL). Zauważył, że podstawę władzy w instytutach świeckich zawiera kan. 717, stanowiący przepis upoważniający do tego, aby każdy instytut we własnych konstytucjach określił: personalny lub kolegialny sposób zarządu, czas sprawowania urzędu przełożonych oraz sposób ich ustanawiania. Autor zauważył, że władzę w instytucie sprawuje najwyższy przełożony oraz przełożeni wyżsi, jeżeli instytut podzielony jest na mniejsze jednostki organizacyjne. Przełożeni w instytutach świeckich nie są jednak wyposażeni w kościelną władzę rządzenia, a także nie są w prawie uznani za ordynariuszy, chyba że instytut ma prawo inkardynacji duchownych przyznane na mocy zezwolenia Stolicy Apostolskiej. Ks. Mikołajczyk stwierdził także, że przełożeni powinni posiadać radę, do wysłuchania głosu której zobowiązani są w następujących wypadkach uregulowanych w KPK/83: przed dopuszczeniem do instytutu, niedopuszczeniem do odnowienia świętych więzów, uzyskaniem indultu odejścia w okresie czasowego włączenia, wydaleniem z instytutu oraz przejściem do innego instytutu. Ponadto zadaniem przełożonych jest troska o jedność ducha wśród wszystkich członków oraz popieranie ich czynnego uczestnictwa w życiu instytutu.

Ks. dr hab. Marek Saj, prof. UKSW – Kierownik Studiów Doktoranckich UKSW moderował sesję IV C, której poszczególne wystąpienia skoncentrowane były na prawie karnym. Jako pierwszy głos zabrał ks. mgr lic. Arkadiusz Saternus (KUL). W referacie pt. „Zasada legalności w kontekście kan. 1399 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.” dokonał wykładni zasady *nullum crimen, nulla poena sine lege poenali praevia*. Zauważył, że norma zawarta w kan. 1399 nie stanowi odstępstwa od reżimu prawnego, ale podlega podstawowym zasadom systemu kanonicznego prawa karnego, zawartym w jego części ogólnej. Tym samym w kanonie tym znajduje się potwierdzenie karalności zewnętrznego i moralnie poczytalnego przekroczenia ustawy czy nakazu karnego. Podkreślił także, że ogólna norma karna dotyczy przekroczenia prawa Bożego oraz ustaw powszechnych i partykularnych, z wyłączeniem nakazu prawnego. W podsumowaniu stwierdził, że prawodawca kościelny przyjął stanowisko pośrednie między skrajnym legalizmem – ograniczającym sędziego w wymiarze kar, a przesadnym liberalizmem w sprawowaniu władzy sądowej.

Referat pt. „Natura i skutki ekskomuniki według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.” wygłosiła mgr lic. Anna Terpin (KUL). Wyjaśniła, że ekskomunika należy w Kościele do kar poprawczych. Określając naturę tej kary, Autorka posiłkowała się charakterystyką natury kar poprawczych i stwierdziła, że kary te realizują wszystkie cele karania, lecz na pierwszym miejscu prawodawca postawił poprawę sprawcy. W odniesieniu

do skutków ekskomuniki A. Terpin wyróżniła skutki kary ekskomuniki *latae sententiae* oraz ekskomuniki wymierzonej lub deklarowanej. Pierwsze z nich określone zostały w kan. 1331 § 1. Natomiast skutki ekskomuniki *ferendae sententiae* bądź zadeklarowanej wynikają z kan. 1331 § 2, a także kan. 171; 316; 874; 996 i 1109.

„Sprawstwo czynu zabronionego w świetle art. 194 k.k. z 1997 r.” stanowiło przedmiot referatu mgr Karoliny Grudzińskiej (UKSW). Wskazany w tytule artykuł obowiązującego w Polsce kodeksu karnego dotyczy przestępstwa dyskryminacji na tle światopoglądowym i religijnym. Prelegentka doprecyzowała, że swoją uwagę skupi na podmiocie czynnym, czyli sprawcy dyskryminacji ze względu na poglądy religijne jednostki. Wyjaśniła, że odpowiedzialność karna za to przestępstwo nie zależy od takich czynników, jak: przynależność do określonego stanu, tzn. duchownego czy świeckiego; stosunku do religii, tj. osoba wierząca czy niewierząca; relacji sprawcy do osoby pokrzywdzonej, np. rodzic lub opiekun prawny. Istotne jest natomiast, aby sprawca miał realną możliwość ograniczenia kogoś w jego prawach. Z kolei w odniesieniu do zakresu przedmiotowego przestępstwa Autorka opowiedziała się za poglądem w doktrynie, według którego przedmiotem oddziaływania może być zarówno konkretna osoba, jak i konkretna grupa osób.

Ostatni referat w tej sesji wygłosił mgr Jacek Siedlecki (UKSW). W referacie pt. „Bezstronność w postępowaniu karnym wobec zakonnika, który dopuścił się czynu zabronionego (kan. 695 § 1; 1395 § 2 KPK/83)” zaprezentował aspekt gwarancji praw podmiotowych, których podstawę wyprowadził z kan. 221 § 1. Wyjaśnił, że postępowanie administracyjne zmierzające do wydalenia zakonnika z instytutu życia konsekrowanego spełnia kryteria stawiane zasadzie bezstronności w polskim prawie karnym. Podkreślił, że naruszenie prawa podmiotowego, jakim jest prawo do obrony, skutkuje nieważnością dokonanych czynności procesowych. J. Siedlecki wskazał także na kolizję kompetencyjną, gdy podmiot zatwierdzający dekret pozostaje równocześnie organem kompetentnym do przyjęcia i rozpatrzenia rekursu.

Podczas sesji V A, której przewodniczył ks. prof. K. Burczak, referat pt. „Formacja duchownych w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r.” przedstawił ks. mgr lic. M. Grochowina. Na wstępie sprecyzował, że pod pojęciem „formacja duchownych” należy rozumieć zarówno kształcenie kandydatów do duchowieństwa, jak i formację po przyjęciu święceń. Formacja kandydatów do stanu duchownego obejmuje formację ludzką, duchową, intelektualną i pastoralną. Ks. Grochowina do katalogu tego zaliczył również, posiłkując się dyrektoriem *Apostolorum successores*, formację doktrynalną i misyjną. W przedmiocie formacji duchownych, którzy przyjęli sakrament kapłaństwa, prawodawca w kan. 279 zawarł obowiązek stałej i permanentnej formacji. Ma ona polegać na ustawicznym odbywaniu specjalnych rekolekcji, braniu udziału w konferencjach, zebraniach i wykładach teologicznych. Prelegent zauważył, że obowiązek zawarty w analizowanym kanonie implikuje również prawo duchownych do otrzymywania odpowiednich środków, aby móc uczestniczyć w tego rodzaju przedsięwzięciach. Na problem stałej formacji kapłańskiej zwróciła również uwagę Konferencja Episkopatu Polski, która w specjalnym liście skierowanym do kapłanów zachęcała wszystkich duchownych do stałej troski o kapłańską formację, która jest istotnym i koniecznym elementem ewangelizacji.

Ks. mgr Tomasz Pawlak (UKSW) przedstawił zagadnienie pt. „Formacja ludzka kandydatów do kapłaństwa w Polsce według «Zasad formacji kapłańskiej w Polsce» z 1999 r. i uchwał II Polskiego Synodu Plenarnego”. Prelegent zaznaczył, że formacja ludzka rozpoczyna się jeszcze przed wstąpieniem kandydata do seminarium, ponieważ cała wspólnota Kościoła odpowiedzialna jest za budzenie powołań do kapłaństwa. Niewątpliwą w tym zakresie rolę odgrywa środowisko rodzinne. Wśród czynników, które mają istotne znaczenie w formacji ludzkiej, prelegent wymienił i scharakteryzował: urzeczywistnianie człowieczeństwa, kształtowanie miłości, uczuciowej dojrzałości, dojrzałej wolności, formowanie odpowiedzialnego sumienia. Wskazał również na środki, za pomocą których realizowany jest proces formowania kandydatów już na etapie seminarium duchownego. Zaliczył do nich rok propedeutyczny oraz badania psychologiczne.

„Prawny wymiar doskonałej wstrzemięźliwości w celibacie” stanowił temat refleksji mgr lic. A. Kociuby (KUL), która poruszyła tematykę związaną z przestrzeganiem celibatu przez osoby konsekrowane. Przez celibat należy rozumieć stan bezżeństwa polegający na rezygnacji z małżeństwa i życia seksualnego. W swoim wystąpieniu odróżniła celibat od stanu doskonałej wstrzemięźliwości, który zdefiniowała jako wstrzymanie się od jakiegokolwiek aktu, wewnętrznego lub zewnętrznego, przeciwnego szóstemu i dziewiętemu przykazaniu Dekalogu. Prelegentka zauważyła, że warunkiem zrozumienia, podjęcia i właściwego przeżycia celibatu przez osoby konsekrowane jest odpowiedni stopień dojrzałości chrześcijańskiej, który można osiągnąć poprzez realizowanie praktyk ascetycznych i stosowanie środków duchowego rozwoju.

Przewodniczenia sesji V B podjął się ks. dr hab. Leszek Adamowicz, prof. KUL – Dyrektor Instytutu Prawa Kanonicznego KUL. „Ruch Apostolatu Emigracyjnego w trosce o dobro duchowe migranta” stanowił przedmiot referatu mgr. Piotra Dzbańskiego (UKSW). Wystąpienie dotyczyło partycypacji wiernych świeckich w realizowaniu apostołstwa migracyjnego. Prelegent zauważył, że potwierdzeniem znaczenia udziału świeckich w tym dziele jest bogate nauczanie Kościoła zawarte przede wszystkim w prawodawstwie posoborowym. Odnosząc się do Ruchu Apostolatu Emigracyjnego, funkcjonującego przy Towarzystwie Chrystusowym dla Polonii Zagranicznej, stwierdził, że jego twórcą był J. Bakalarz. Ruch ten ukonstytuował się w dniach 21-22 września 1985 r. na Jasnej Górze. P. Dzbański podkreślił, że samo dzieło apostołskie jest owocem współpracy Boga z ludźmi. We wspólnocie kościelnej jest ono wzajemnym dopełnieniem licznych posług i charyzmatów.

Mgr Paweł Głuchowski (UKSW) wygłosił prelekcję pt. „Małżeństwo i rodzina a sztuczne zapłodnienie”. Wystąpienie rozpoczął od stwierdzenia, że małżeństwo i rodzina to dwie instytucje, które w XXI w. są poddane wielu próbom. Małżeństwo z samej natury skierowane jest na zrodzenie i wychowanie potomstwa, a większości par towarzyszy pragnienie bycia rodzicami. Jednakże niemożność poczęcia potomstwa w sposób naturalny jest dramatem małżonków. W tej perspektywie przedmiotem dalszych rozważań P. Głuchowski uczynił wpływ sztucznego zapłodnienia na małżeństwo i rodzinę, rozróżniając przy tym zapłodnienie pozaustrojowe – *in vitro* oraz wewnątrzustrojowe – *in vivo*, a także zapłodnienie homologiczne i heterologiczne. Autor zauważył także, że wykorzystanie

sztucznego zapłodnienia nie leczy bezpłodności. Natomiast poddanie się temu zabiegowi budzi wiele wątpliwości i słusznie traktowane jest jako moralne zło, burzące wewnętrzny porządek. Dziecko jest darem od Boga, a nie przysługującym rodzicom prawem. Rodzice powinni więc być otwarci na wolę Stwórcy oraz z pokorą i gotowością przyjmować zadania, jakie On im powierza.

Ostatni w tej sesji referat pt. „Regulacje dotyczące szkół katolickich zawarte w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r. oraz w dodatkowych normach obowiązujących w Polsce” wygłosiła mgr Anna Szafranko (UKSW). Podkreśliła zawarte w KPK/83 prawo i zarazem obowiązek Kościoła do wychowywania. Następnie omówiła zagadnienia odnoszące się do szkół katolickich, wskazując na związane z tym kwestie: zakładania szkół; obowiązków oraz uprawnień wiernych świeckich; sprawowania nadzoru przez kompetentną władzę kościelną nad religijnym nauczaniem i wychowywaniem. Autorka odniosła się także do współpracy Kościoła i państwa w dziedzinie wychowywania i nauczania, której przejawem może być tworzenie regulacji prawnych normujących to nauczanie przy udziale obydwu wskazanych podmiotów.

Sesji V C – ostatniej zaplanowanej na konferencji – przewodniczyła dr hab. Elżbieta Szczot, prof. KUL. Jako pierwszy w sesji tej wystąpił mgr Piotr Wojnarowicz. W referacie pt. „Sakramenty święceń i małżeństwa według motu proprio *Omnium in mentem* Benedykta XVI” przedstawił i scharakteryzował zmiany wprowadzone przez papieża w obowiązującym dotychczas powszechnym prawie Kościoła. Na mocy papieskiego dokumentu modyfikacji i uzupełnienia w 2009 r. uległo pięć kanonów KPK/83 – dwa odnoszące się do sakramentu święceń oraz trzy regulujące sakrament małżeństwa. W wypadku kanonów dotyczących święceń główną kwestią stało się rozróżnienie kapłaństwa wspólnego wszystkich wiernych i kapłaństwa służebnego oraz zagadnienie trzech stopni święceń z uwydatnieniem przy tym znaczenia diakonatu w Kościele. Z kolei przedmiotem zmian wprowadzonych do dyscypliny o sakramencie małżeństwa była kwestia odnosząca się do zawartego w KPK/83 sformułowania „formalnym aktem wystąpiła z Kościoła”.

Ks. mgr lic. Robert Kaszak wygłosił prelekcję pt. „Powierzenie urzędu kanclerza kurii diecezjalnej”. W pierwszej części Autor przytoczył przepisy dotyczące powierzania urzędów w Kościele, po czym omówił kompetencje kanclerza kurii. W każdej kurii diecezjalnej biskup diecezjalny powinien ustanowić kanclerza, który jest głównym notariuszem oraz sekretarzem kurii. Nominacja, a także usunięcie z urzędu należy do biskupa diecezjalnego (kan. 470; 485 KPK/83). Jeśli aktu usunięcia chciałby dokonać administrator diecezji, zobowiązany jest wcześniej uzyskać zgodę kolegium konsultorów. Obejmując urząd kanclerza, kandydat zobligowany jest do złożenia przyrzeczenia, że będzie wiernie wypełniał swoje zadanie oraz że zachowa tajemnicę w zakresie wskazanym przez prawo bądź biskupa diecezjalnego. Do kompetencji przyznanых kanclerzowi, prelegent zaliczył: 1) spisywanie akt i sporządzanie dokumentów; 2) redagowanie pism; 3) udostępnianie akt i dokumentów; 4) troskę o archiwum diecezjalne; 5) informowanie moderatora kurii o działalności kurii; 6) bycie świadkiem urzędowym w sytuacji objęcia diecezji przez nowego biskupa diecezjalnego.

Mgr A. Kukulski (KUL) wygłosił referat pt. „Konsekwencje braku upoważnienia ordynariusza na zawarcie umowy pożyczki i kredytu przez zarządcę kościelnego”. Autor skupił się na zagadnieniach związanych ze skutkami cywilnoprawnymi braku zgody zarządcy dóbr kościelnych w wypadku zawierania umów pożyczki oraz kredytu. Swoje rozważania oparł na wyrokach Sądu Najwyższego. Zawarcie umów w tym zakresie w systemie prawa kanonicznego uznawane jest za akty nadzwyczajnego zarządzania, do których ważności wymagana jest zgoda ordynariusza. Jednakże, aby dana umowa była wiążąca, powinna także spełniać wymogi określone przez prawo cywilne, które nie dopuszcza uznania ważności takich umów od uzyskania zgody ordynariusza. W takiej sytuacji powstaje problem, co zrobić, kiedy zawarto umowę, bez wymaganej przez prawo kanoniczne zgody ordynariusza? Autor przedstawił pogląd, że dla ważności czynności prawnej dokonanej przez zarządcę majątku kościelnego działającego w imieniu kościelnej osoby prawnej konieczne jest dochowanie określonych procedur przewidzianych przez prawo kanoniczne, które jest prawem wewnętrznym Kościoła, a niezachowanie tych procedur skutkuje tym, że zaciągnięta umowa pożyczki bądź kredytu stanowi czynność prawną niepełną – *negotium claudicans*, co w rezultacie może skutkować bezwzględną nieważnością umowy w przypadku niepotwierdzenia jej przez odpowiednią władzę kościelną.

Zamknięcia konferencji dokonali profesorowie: L. Adamowicz, M. Saj oraz M. Sitarz. Dyrektor IPK KUL podziękował wszystkim uczestnikom za przyjęcie zaproszenia do udziału w tym przedsięwzięciu, którego głównymi bohaterami są młodszy pracownicy naukowi i doktoranci, ubogacający ten dzień efektami prowadzonych przez siebie badań. Podziękowania skierował także do opiekunów naukowych poszczególnych prelegentów, którzy włożyli trud w odpowiednie przygotowanie swoich wychowanków i partycypowali w tym dziele przekazując im także część swojej wiedzy. Słowa wdzięczności skierował przede wszystkim na ręce ks. prof. M. Sitarza i jego współpracowników. Ks. L. Adamowicz wyraził także nadzieję, że współpraca między ośrodkami, w których prowadzone są badania z zakresu prawa kanonicznego będzie kontynuowana, pomnażana i rozwijana, a w konsekwencji coraz bardziej owocna.

Z kolei ks. M. Saj we własnym imieniu oraz w imieniu Dziekana Wydziału Prawa Kanonicznego UKSW – ks. dr. hab. Henryka Stawniaka, prof. UKSW podziękował za możliwość uczestnictwa w tej konferencji, także jako współorganizator. Zazaczył, że jest to już trzecia taka konferencja, co świadczy o tym, że wytrzymała „próbę czasu” i stwarza nadzieję na kontynuację. Wyraził radość, że młodzi naukowcy (nie tylko duchowni), umiłowali prawo kanoniczne, co jest bardzo budujące.

Do podziękowań dołączył się także ks. M. Sitarz, podkreślając, że konferencja jest dziełem wspólnym. Główna praca odbywa się na seminariach naukowych prowadzonych przez promotorów. Poszczególnych doktorantów naukowo prowadzą opiekunowie, a pracowników kierownicy katedr. Dlatego słowa największej wdzięczności należą się właśnie im. Prof. Sitarz podziękował także nieobecnemu Dziekanowi WPPKiA KUL – ks. dr. hab. Piotrowi Staniszwowi, prof. KUL, który nie mógł przybyć na konferencję, ale specjalnie do jej uczestników skierował list. Podsumowując konferencję, Profesor stwierdził, że przedsięwzięte zadania zostały wykonane. Jednocześnie poprosił wszystkich prelegentów

o dostarczenie ostatecznej wersji ogłoszonych tekstów do 30 czerwca 2014 r. i zaznaczył, że o publikacji artykułu ostatecznie decydować będą dwie opinie niezależnych recenzentów z różnych ośrodków naukowych. Ponadto zaapelował, aby Autorzy uwzględnili uwagi wskazane przez recenzentów, traktując je jako życzliwość ze strony profesorów, ponieważ celem poczynionych przez nich uwag jest chęć udzielenia pomocy oraz nauczenie metody i tego wszystkiego, co sami potrafią. Profesor wyraził nadzieję, że materiały ukażą się drukiem i uda się pozyskać środki na ich publikację bądź to w czasopiśmie „Kościół i Prawo”, bądź w kolejnym tomie książki pt. *Kodeks Prawa Kanonicznego w badaniach młodych naukowców* publikowanej w serii „Studia z zakresu prawa kanonicznego”, której wydawcą jest TN KUL.

W imieniu organizatorów – młodszych pracowników naukowych i doktorantów głos zabrali ks. M. Grochowina. W sposób szczególny podziękował prof. Sitarzowi za nieustanne stwarzanie możliwości rozwoju naukowego, za mobilizowanie swoich współpracowników do podejmowania nowych wyzwań, za cierpliwość i życzliwość przy tym okazywaną oraz wspieranie ojcowską radą.